

04.11.2024р.Гр.41.Історія України. Уроки 25-26.

Тема:1.Міжетнічні відносини в Україні 1917-1921рр.

2.Повсякдення в умовах революцій та воєн: індивідуальний досвід, стратегії виживання, моральні виклики.

1. III Універсал УЦР Визнає національно-персональну автономію росіянам, євреям і полякам та ін.«Український народ, сам довгі роки боровся за свою національну волю і нині її здобувши, буде твердо охороняти волю національного розвитку всіх народностей, на Україні сущих, тому оповіщаємо, що народам: великоруському, єврейському, польському та іншим на Україні признаємо національно-персональну автономію для забезпечення їм права і свободи самоврядування в справах їх національного життя, та доручаємо нашому Генеральному Секретарству Національних Справ подати нам в найближчому часі законопроект про національно-персональну автономію». Закон УНР «Про національно-персональну автономію» (22(09) січ. 1918 р.)Прийнятий в один день з IV Універсалом УЦР – 22(09) січ. 1918 р. Надавав представникам російської, єврейської і польської націй, які проживають в Україні, право на національно-персональну автономію. Білоруси, чехи, молдовани, німці, татари, греки та болгары, які мешкали в Україні, могли отримати таке право після подання відповідних колективних заяв до Ген. суду УНР, підписаних не менш як 10 тис. громадян, не обмежених у політичних правах. Протягом 6 місяців суд мав винести рішення та сповістити про нього Генеральний Секретаріат Центральної Ради (Раду народних міністрів з 22.01.1918 р.) Нації, не зазначені в цьому переліку, за своїм бажанням могли подавати такі ж заяви, але вже на розгляд Української Центральної Ради.29 квіт. 1918 закон «Про національно-персональну автономію» було включено як окремий розділ до Конституції УНР 1918 р. IV Універсал УЦР «Всі ж демократичні свободи, проголошені 3-м Універсалом, Українська Центральна Рада підтверджує і зокрема проголошує: в самостійній Українській Народній Республіці нації користуватимуться правом національно-персональної автономії, признаним за ними законом 9-го січня». . Населення міст складалося переважно із зрусіфікованих українців і більшого проценту росіян. Більшість мігрантів із російських губерній розглядали українські землі як

власну територію. «Тому переселення російських робітників і селян в Україну часто розглядалося не тільки як колонізація, а й як повернення до рідної землі». Приплив великої кількості російських робітників в Україну суттєво змінив ситуацію у великих промислових центрах, де російська мова поступово перетворювалася на основну мову для спілкування. Частина українців, які були членами різних російських політичних партій та громадських організацій, вважали себе росіянами. Великоросійські шовіністичні організації в Україні. Мета: зберегти Російську імперію в існуючих на той час кордонах; об'єднати всіх росіян, які проживають на окраїнах імперії. Методи: від найрадикальніших («Союз руського народа») до більш виважених (товариство «Русь»). Соціальна база: представники великої та дрібної буржуазії, дворянства, духівництва, військових, інтелігенції. Чимало було серед монархічних організацій робітників і селян. Первопричина вступу до російських націоналістичних організацій: «не політична чи національна позиція їх членів, а суто соціально-економічна. Кожна з перерахованих верств населення, вступаючи до подібних організацій, намагалась, таким чином захистити свої права. Дворянство хотіло повернути втрачені привілеї, буржуазія прагнула розширити свої політичні права, розраховуючи також і на інші економічні поступки з боку держави і, нарешті, робітники, в умовах існуючого безробіття, вимагали постійну роботу і стабільну заробітну плату». Польська національна меншина. Чисельність їх зросла під час Першої світової війни за рахунок біженців з Королівства Польського і Галичини, де проходили головні бойові дії Західного фронту царської армії. Поляки виявляли національну солідарність, що дозволило їм відновити національну державу, але й захистити її. Ця солідарність базувалася на твердому фундаменті ідентичності, національної ідеї та патріотизму, на любові до вітчизни, на збережених рисах традиційної народної культури, мови, національного характеру. Л. Василевський, один із відомих польських діячів і засновників Польської партії соціалістичної (ППС): «Ідеал, до якого мусить прагнути кожний нормальний народ — ідеал національної незалежності, може бути реалізований тільки через унезалежнення російської України». 25 квітня 1920 р. розпочався спільний наступ польської та української армій проти більшовиків. Вдалося визволити від радянської влади майже всю Правобережну Україну.

Наказ головного командування польських військ від 27 травня 1920 р. закликав польське населення України зрозуміти, що польські війська не залишаться на роки на зайнятих теренах. Якщо польське населення, хоче врятуватися від нового нашествия більшовиків, «воно повинно щиро і у власних інтересах віддати свої сили на творення української державності і українського війська, створення якого зможе врятувати цю країну від повернення комуністичних орд».

Польська дефензива (контррозвідка) в Україні доповідала, що польська інтелігенція не вірила в реальність самостійного існування України, оскільки не була впевнена в можливості створення ефективної української адміністрації та армії. Проте вона була переконана, що існують підстави для державницького існування УНР за умови широкої опори на Польщу. 1920 р. Червона армія перейшла в контрнаступ і до липня 1920 р. зайняла майже всю Правобережну Україну. У жовтні 1920 р. Ю. Пілсудський змушений був відмовитись від своєї підтримки незалежної УНР, підписавши з більшовиками перемир'я. Українським збройним силам вдалося ненадовго повернути частину Поділля. Окремі державні інституції УНР переїхали знову до Кам'янця-Подільського. У середині листопада 1920 р. до Кам'янця-Подільського увійшли військові частини Червоної армії, а наприкінці цього ж місяця уряд УНР виїхав до Польщі.

Єврейська національна меншина. Політика Російської імперії щодо євреїв: антисемітизм, спрямована на асиміляцію або витіснення єврейського населення з країни; русифікація місцевого населення «національних окраїн», повсюдне введення російської мови; верховенство православ'я над всіма іншими конфесіями. Обмеження пересування: «смуга осілості» Євреям дозволялося жити, крім губерній Царства Польського, в губерніях Бессарабській, Віленській, Вітебській, Волинській, Гродненській, Катеринославській, Київській (крім Києва), Ковельській, Мінській, Могильовській, Подільській, Полтавській, Таврійській (крім Севастополя та Ялти), Херсонській, Чернігівській, які становили саме «смугу осілості». Найсильніше «смуга осілості» позначилася в Україні, адже з 15 губерній, які її складали – 9 були українськими.

Гетто для євреїв?! Причини єврейських погромів

Висновок дослідника історії революційних подій в Україні професора Адамса: «Самі міські євреї-комуністи роздмухували звіриний антисемітизм, який жеврів на селі і тоді раптом настав такий момент, коли

ненависть до міста і ненависть до єврея ставали ненавистю до комунізму. В уявленні селянина єврей, городянин та комуніст зливалися в єдиний образ кривоногого комісара, який забирав у хлібороба його землю, реквізував вирощене ним збіжжя, конфіскував худобу та зброю і виконував вироки, винесені ЧК». Боротьба з єврейськими погромами. «Те, що її стосується, це той факт, що ні Петлюра, ні Винниченко, ні решта видатних членів цього українського уряду ніколи не були тими, як їх називають, «погромниками». Хоча я їх особисто не знав, все ж таки я добре знаю цей тип українського інтелігента-націоналіста з соціалістичними поглядами. Я з ними виріс, разом з ними провадив боротьбу проти антисемітів та русифікаторів – єврейських та українських. Ані мене, ані решту думаючих сіоністів південної Росії не переконують, що людей цього типу можна вважати за антисемітів. І це важливо, бо це веде нас до головного: до глибокої правди, яку небезпечно забути, до правди, що причина полягає не в суб'єктивному антисемітизмі осіб, а в об'єктивній «антисемітизмі обставин». На Україні обставини проти нас. Такі обставини утворилися історично і такими вони й залишаються. Хто був у цьому винний у XVII сторіччі – чи ми, євреї, чи поляки або українці – шукати недоцільно...» В. Жаботинський – лідер сіоністського руху, літератор, письменник, публіцист, поет, драматург, перекладач. На півдні проживало німецьке населення. Багаті німецькі колонії існували у «власному просторі», не піддаючись асиміляції. Національний антагонізм з українськими і російськими селами на ґрунті економічних відносин. Політика «воєнного комунізму» призвела до ворожості до радянської влади. Влітку 1919р. повстання в колоніях. Колоністи підтримували наступ армії А.Денікіна, співпрацювали з білогвардійцями. У 1920 р. становище німців змінилося через грабіж «махновців», розкуркулення, конфіскацію 40-45% землі.

Посилання:<https://www.youtube.com/watch?v=VvMtwlCVcxY>.

2. Навесні 1917 р. з ініціативи протоієрея Василя Липківського було засновано «Братство воскресіння», яке очолило рух за утворення УАПЦ 1 січня 1919 р. Директорія УНР, керуючись принципом, що в незалежній державі повинна бути і незалежна церква, проголосила автокефалію Української православної церкви. Однак політична нестабільність 1919 р. не сприяла реалізації цього рішення.

Радянська влада намагалася реформувати освіту, зробити її системою підконтрольною та спрямованою на зміцнення більшовицького режиму. У 1920 р. зросла кількість шкіл і учнів, певних успіхів було досягнуто в ліквідації неписьменності серед дорослого населення. Члени товариства «Просвіта», 1916 р. Українська абетка Г. Нарбута. У 1918 р. було засновано Український театр драми та опери, Українську державну капелу під проводом О. Кошиця, Державний симфонічний оркестр. Нові музично-драматичні установи та творчі колективи з'явилися в Україні й у 1919–1920 рр. Радянські журнали 1919 - 1920 рр. Раднарком УСРР ухвалив «Закон про відокремлення церкви від держави і школи від церкви». Відбулися зміни у соціальному складі мешканців міст. Більшість підприємців залишили їх через неможливість продовжувати виробництво, невизначеність ситуації. Дестабілізацію спричиняли також націоналізація більшовиками промисловості, транспорту й фінансів. Заможні верстви населення сповна відчували «класову ненависть» пролетарської держави. За більшовицького режиму життя робітників та міських низів не поліпшилося порівняно з тим, що було за попередньої влади. Зі спогадів киянки Н. Полонської-Василенко: «... Я була цілком самотня і винаймала три кімнатки... Холод у помешканні був такий, що в кімнаті замерзла вода. ... влітку захворіла на черевний тиф... Слід сказати, що в клініці я була оточена увагою медичного персоналу, але утримання було жахливе: тифозні діставали гороховий суп і чорний глевкий хліб. Коли я повернулася додому, в мене було зреквізовано все, що я мала. Залишили мені по парі білизни. То було «изъятие излишков», яке виконували «робітничі бригади». ... Пригадую, як один літній робітник, який спромігся непомітно від товаришів. дещо сховати для мене, сказав мені: «Забираємо у вас, товариш професор, а в цей час, можливо, забирають у моєї жінки...» Пригадайте, хто був при владі в Україні в описаний період. У сільському побуті з'явилися нові риси. Ядром національно-культурного відродження на селі стала «Просвіта». Відкриття закладів культури. Урізноманітнилися форми та методи дозвілля селян. Зі спогадів очевидця: «В місцях, захоплених більшовиками, негайно накладалися контрибуції, проводяться реквізиції. На села, які не хочуть дати хліба, висилаються каральні експедиції і найбільше посилаються частини із китайців і латишів... Загальний настрій населення пригнічений. Всюди обурення й боязнь — здається, що це населення захопленого

острова. ... робітничі кадри, але далеко не всі, поки йдуть за більшовиками. ...йдуть зовсім безземельні селяни, але ця частина невелика». Газета «Нова рада» від 17 жовтня 1917 р.: «Звідусіль йдуть до Генерального секретаріату розпачливі телеграми про те, що настала страшна анархія, грабунки, нищення громадського добра і різанина... погромні ексцеси, коли робляться замах на добро й життя єврейської людності, як було за старих часів, а погроми приватного добра, окремих осіб і груп людності є звичайним явищем, при чому свідомість безкарності за лихі вчинки надає злодіям небувалої сміливості.». Чи можна описані події віднести до явища антисемітизму? Мешканці українських міст і містечок були вимушені давати собі раду в умовах масової інфляції і високих податків, погромів і безпорядків на вулицях, браком товарів першої необхідності, антисанітарії та епідемій. У більш складному становищі перебували жителі столиці і великих міст. Чергова зміна політичним влади відразу спричиняла продовольчі труднощі. Була встановлена карткова система на хліб та інші продовольчі товари, ринкові ціни на продукти постійно зростали. Не менш суттєво, ніж продовольча, на житті містян позначалась і паливна криза. Для опалення житлових будинків жодна влада не мала палива, його виділяли тільки для лікарень, міських установ та підприємств. Міське господарство і соціальна сфера були занедбані й, по суті, залишені напризволяще. У таких умовах містяни виживали хто як міг, сподіваючись, що прийдешній день буде кращим. З різних причин неспокійним було життя за Гетьманату та Директорії УНР. Визначальним чинником у таких умовах став інстинкт самозбереження. Цю ситуацію показово ілюструє такий факт. Жителі містечка Нападівка (Київська губернія), дізнавшись у 1919 р. про прибуття інспекторів Директорії УНР, прикрасили управу волості портретами Т. Шевченка, В. Леніна та водночас імператора Олександра III. На питання інспекторів: «Люди, що ви робите?» містяни відповіли так: «Якщо Україна переможе, то наш Шевченко, якщо Денікін переможе, то наша Імператорська величність, а якщо більшовики, то в нас є Ленін. Розумієте, кругом нас вороги, і ми не знаємо, що робити».

Виконайте завдання: Визначте спільне й відмінне у житті жителів міста і села. Як вплинули події 1917-1921 рр. на повсякдення українців?

Д/з:§11-19.